

9363
В. ВИННИЧЕНКО

53776

СЛІПІЙ

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО

— Р У Х —

„РУХ“ КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ

В. ВИННИЧЕНКА.

Зібрав до друку Т. Черкаський

Оповідання:

Том	I кн. 1 Краса і сила та інші опов.	Ціна 90 к.
„	„ 2 Голота й інші оповід.	„ 90 „
„	II Дим та інші оповід.	„ 90 „
„	III Момент і інші оповід.	„ 90 „
„	IV Дрібниця й інші оповід.	„ 90 „
„	V Історія Якимового будинку й инш. опов.	„ 90 „
„	VI Босяк і інші оповід.	„ 90 „
„	VII Олаф Стефензон і інші оповід.	„ 90 „
„	VIII Боротьба й інші оповід.	„ 90 „

Драматичні твори:

Том	IX Дизгармонія. Щаблі життя	„ 90 к.
„	X Великий Молох. Memento	„ 90 „
„	XI Чужі люди. Базар	„ 90 „
„	XII Брехня. Співочі товариства	„ 90 „
„	XIII Чорна Пантера й Білий Медвідь. Натусь.	
	Дочка жандарма	„ 90 „
„	XIV Молода Кров. Пригвождені	„ 90 „
„	XV Панна Мара. Гріх. Закон.	1 карб. —

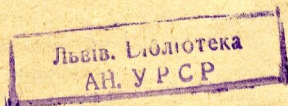
Романи:

Том	XVI Чесність з собою	1 карб. 10 к.
„	XVII Рівновага	—
„	XVIII „По свій“	—
„	XIX Божки	—
„	XX Хочу	—
„	XXI Записки Кирпатого Мефістофеля	1 карб. 30 к.
„	XXII Заповіді батьків	—

0610

В. ВИННИЧЕНКО

С Л І П І Й

53776

КООПЕРАТИВНЕ „РУХ“ ВИДАВНИЦТВО

Львів. Спілка М. Урбанович

15/2-46/5-644

[891.79-3]

КИЇВ—1927.

Трест „Київ-Друк“, 8-ма друкарня та квиткова печатня
вул. Л. Толстого (кол. Караваївська), ч. 5.
Укрголовліт: № 1148 к (2725). 1927 Зам. 800—4000

Сліпий

В вагоні третьої класи душно й парко, хоч пасажирів майже й немає. Вагон новий і фарба ще не видихалась, а блискучі, сіренькі стінки та лави ще навіть липкі й виразно помітно дряпинки на них. З степу в вікна дує гарячий вітер і, коли виставиш голову, здається, ніби хтось з насоса прямо в лице тобі пускає стиснуту, густу і гарячу течію повітря.

По небі неохоче й понуро блукають сірі важкі хмари з підкуреними боками і сонце то ховаючись, то виявляючись, нишпорить між ними, наче чогось розшукуючи.

На копицях сидять галки з роззявленими дзьобами і байдуже з зневагою дивляться на поїзд.

Дихати трудно і на обличчях пасажирів сонних і млявих, як ті галки, безперестанно виступає легкий піт.

Тільки в одному переділі шумно та весело.

Там розташувалась ціла кумпанія: сліпець з гармонією, його поводитар, двоє п'яних і одна жіночка. Вона сидить мовчки, покірно, держачи в одній руці хустинку, а в другій клуночок з їжею. Губи їй стиснуті дужкою і схожі на перекинутий ріжками вниз місяць. Сліпець і поводитар ще молоді парубки і перший також тверезий, а другий на підпитку.

— Здиррранак!!—кричить один з п'яних і зо всієї сили тупа ногою об підлогу. Він рудий, розпатланий і круглі блідо-зелені очі його дивляться з п'яною тупістю і якимсь злим і веселим викликом.

— Здиррранак!—повторює він безглузде слово і знов б'є з ляском об підлогу ногою в зеленій модній пантофлі, кольору хакі. А потім знов дивиться на всіх тупим, довгим і викликаючим поглядом каламутних, вилуплених очей.

— Дядьку Миколо, годі, хай йому чорт, не гатить, а то аж у вухах ляскає...—одривається від голосної балачки поводитар.

Але дядько Микола не чує, не хоче чути. Він хоче і буде стукать! Така його воля.

— Здиррранак!!!

І дивно, що це дурне слово подобається йому іменно своєю безглуздістю, тим, що він, дядько Микола, схоче і перекрутить його ще й не так. І ніхто йому нічого не може сказати.

— Брось!—поважно півприплющивши очі й ледве повернувши голову в його бік, говорить п'яний. Він у глибоких жіночих калошах на босу ногу і в чорній засмальцьованій сорочці без пояса і з діркою, крізь яку видно шматок сірого, наче перевареного, тіла.

Але дядько Микола все-таки не хоче «бросать». Нічого й цьому не відповідаючи, він гатить ногою в підлогу. І на рудім, веснянкуватім, попеченім сонцем, поїденім потом, лиці все та сама п'яна, весело-злісна завзятість. Навіть захват якийсь, насолода своїм гупанням, почування своєї сили, незайманності. Мабуть, в звичайний час це—боязкий, смиренний, затурканий чоловічок, бо його завзяття все-ж таки якесь чекаюче, недовірчиве, немов дядько

Микола сам із себе десь там дивується і хоч тішитися, але не вірить, з страхом сподіваючись, що ось-ось щось схопить його за барки й так ним струсне, що все зникне: і новенький вагон, який аж здригується од його гупання, і його новий черевик кольору хакі, і сліпий Сидір з гармонією, і він сам, сміливий і дужий дядько Микола.

— Сидір! Заграй, хай він сказиться, може стихне...—з обуренням говорить поводитар.

Сидір сидить рівно, непорушно, поклавши великі руки на гармонію, що стоїть у нього на колінах. На смуглявім, худім, але чистім лиці його застигла непорушна, довга посмішка сліпих. Невеличкі очі також недвижні, хоч і розплющені, як і у всіх людей; вони якісь занадто маленькі, пукаті, немов видавлені з черепа і тмяні, покриті чимсь біленьким і моторошним.

— А не воспретять?—говорить він теж непорушним голосом, дивлячись поперед себе кудись у глибочинь вічної тьми.

Дядько Микола сильно з широким жестом повної влади тупа ногою об підлогу й кричить:

— Гррай, здирранак твоїй матері! Хто воспретить? Гррай, кажу!

Але в цей мент як-раз з'являються кондуктори.

— Грать, господа, не помагається,—стомлено говорить один з них з щипцями в руках.—Хто з Чорного Кута, попрошу білети...

Дядько Микола сидить, повернувшись у бік кондукторів і з боязкою чекаючою посмішкою дивиться на них. Їх давно вже немає, а він все дивиться у той бік та чогось чекає. Потім хитро підморгує жіночці на двері і заливається лукавим, повним полегшення, смішком.

Далі, підвівшись і пильно подивившись за перегородку в той бік, куди пішли кондуктори, раптом ще дужче б'є одною ногою об підлогу і з викликом, з незалежністю кричить:

— Здиррранак!!!

Сидір злегка здригується і проводить рукою по гармонії, немов заспокоючи її. На губах його все та сама посмішка, розтягнута, застигла. Здається в ній трошки іронії з видющих, трошки винуватости за свою «тьомність», щось смиренне і насмішкувате.

— Дядьку Миколо!—раптом ніби щось згадує поводитар і довгасте, спітніле лице його виявляє веселу хитрість.—А чи не випить нам трохи, га?

Дядько Микола, не говорячи ні слова, простягає руку до поводитаря і дає йому дулю. Потім повертається до сліпого і кричить:

— Грай!

— Воспрещають грать...—одповідає Сидір, повернувши лице на голос Миколи.

— А я приказую грать! Понімаєш?

В вагоні з'являється контроль.

— Господа, приготуйте всі ваші білети...

Дядько Микола знов одразу стихає й починає шукати білет. І раптом в екстазі схоплюється і жде. Коли підходить контрольор, дядько Микола робить найласкавіше лице і випалює:

— Ваше благородіє! Зачим воспрещають грать?

— Хто воспрещає? Грайте собі... Ваші білети, господа...

Дядько Микола прожогом подає білета, бере назад і з торжеством сідає.

Коли контроль зникає, він б'є обома ногами по підлозі й вимагає грати. Всі теж оживлюються, тільки жіночка скорбно й байдуже дивиться в вікна.

Сидір розтягує гармонію, поправляє ремінь на плечі і перебирає клапани. Гаряче повітря з степу, змішуючись з запахом фарби вагона, здається, виходить з гармонії разом з хрипкими й голосними звуками польки.

Дядько Микола обережно встає, піддержує пальчиками штани і, приготовившись, починає з славністю вибивати підощвами по підлозі.

Сидорові майже не дають спочинку. В коротеньких перервах, коли товариші, забувши за нього, п'ють, він повільно, намацавши рукою вікно, підводиться і стає, підставивши лице гарячим подихам вітру. Сонця немає вже, хмари, яким, мабуть, надокучило його безцільне, безрезультатне нишпоріння між ними, одпихнули його позад себе, зімкнулись і зайняли все небо. Сірі, з копоттю, з виразом важкої нудоти й гидливості, вони неохоче рухаються всею купою й нагнітають над землею гаряче повітря, якому немає виходу. Понад колією лежать зложені квадратами просмолені шпали і від них шугає в вікна задушливий запах дьохтю та карболки.

— Сидоре! Заграй! — кличе поводитар, жуючи тараню і сласно обглядаючи з різних боків малосольний огірок.

Сидір не рухається. На лиці його нема звичайної посмішки, воно дивно кротке, зовсім дитяче і якесь таке, що, здається, ніби Сидір всім цим лицем вдивляється в щось хороше для нього.

— Слиш, Сидір? Посердимось, накажи мене бог, посердимось. Говорю, заграй! Сядь, заграй. Слиш? Сядь.

— Та тут воздух лучче...—не повертаючись одповідає Сидір.—Я трошки постою і заграю. А ти, Ваню, поїж собі тим часом.

Але Ваня сам знає, коли йому їсти, а коли слухати музику. Він рішуче кладе огірок на коліна п'яному в калошах і, хитнувшись, встає. Обнявши сліпого за плечі, він нахилиє губи аж у саме ухо того і щось шепоче.

— Понімаєш? —голосно додає він, одхилившись.—Треба, брат, не забувать, от-що! Ти брат, не забувай, що ти тьомний і що ми діло лучче понімаєм. Ну, садись, грай!

Сидір поволі сідає, напинає ремін, розтягує гармонію так, що вона аж угинається посередині і грає все ту саму польку. На губах його звичайна винувато-іронічна посмішка, а під вухами на щоках ходять дві гульки, що бувають у людей, які їдять. І здається, що Сидір, випускаючи з своєї гармонії пасму нудних звуків, бере їх зараз-же в рот, пережовує і якимсь способом знов склада в гармонію, від чого ніколи та полька у його й не переводиться.

Дядько Микола, випивши з пляшки теплої горілки, в якій плавають шматочки розм'яклого хліба, котрим затикали горлишко, вже не має сили гупати й підтанцювувати. Він тільки повищує плечами й робить руками якісь поривчасті рухи, що нагадують маленьких дітей, які лежать у колисках і бавляться ручками. Нема також сил перекручувати слова й він тільки лається безглуздо, без причини, але весело і з тим самим завзятим викликом, з яким кричав «Здирранак».

— Сидоре! На, випий...

І Ваня простягає сліпому пляшку з горілкою,

підносячи її до самих уст його. Сидір одхиляється й одпиха руку.

— Сидоре, не балуйся, посердимось,—строго говорить Ваня, стараючись зробити своє довге й худе лице поважним. Але з-під тонких і синіх губ його випинаються кінчики двох передніх зубів і через те здається, що Ваня злісно посміхається.

— Сидоре! Понімай діло. Говорю, випий. Слиш?

В п'яному, хисткому голосу його чується якась тайна, відома тільки їм двом, і навіть погроза. П'яний в калошах велично хита головою й помалу, як волоком, витягає із себе.

— Сид...доре, ннада пить...

— Пий, здирранак твоїй матері!—раптом вибухає дядько Микола і з веселою погрозою хоче встати. Але Ваня садовить його на місце і знов підносить пляшку до вуст сліпця, на яких стоїть винувата, довга посмішка.

— Сидоре, не балуйся, пий! Посердимось! Раз кажу посердимось, значить посердимось! І зараз-же вертаємось додому. Понімаєш дело? Пий.

Сидір намагає пляшку, цупко бере її й нахилиє собі над ротом. Набравши теплої горілки, він ковта її і видно, як вона струє його огидою. Він хапливо маца руками, шукаючи закуски. Ваня, розуміючи його, кидається вбік, знаходить огірок і суне прямо в рот сліпому. Той одгризає шматок і швидко їсть.

— Ну, що? Бач, дурачок, тепер зовсім инакше діло. Туди без цього являться ніззя. Нада, брат, понімає. Ну, а тепер ковтни і заграй. Правда, дядьку Миколо?

У Вані тон вищости й вибачливости не тільки з Сидором, але й з всіма, не виключаючи й жи-

ночки. І хоч його погрози їй, що вони «посердяться», не вплинули на неї й вона не випила ні краплі, він все-ж таки похльоскує її по спині так само, як і її поважного чоловіка в жіночих калошах.

Сидір ковтає, знов розтягує гармонію до того, що вона от-от задихнеться і рывкає польку.

В вікно летить від шпал запах дьохтю, мішається з запахом фарби, тарані, махорки, горілки й облягає гарячим чадом голови. Миготять залізничні будки й переїзди, на дорозі переїздів стоять баби з зеленими, скрученими прапорцями, держачи їх, як товсті зелені свічки в церкві.

Іноді Сидір раптом стихає і кличе поводитаря:
— Ваню!

Ваня по голосі чує щось особливе, підморгує товаришам.

— А що там?

Сліпий сидить рівно, недвижно, але лицем до вікна. Він посміхається не винуватою, а іншою посмішкою, доброю й ніжно-соромливою. І чудно, що при цій посмішці очі не потуплені, що не посміхаються теж, а недвижно, моторошно дивляться кудись перед собою своїми видушеними чоловічками.

— Подивись у вікно, що ти бачиш...

Ваня робить рух, наче виглядає в вікно і повним захоплення голосом кричить:

— Ай, брат, та й гарно-ж як! Сонечко світить, травичка блищить, дівчата насіння лускають, дядьки по чарці випивають. От гарно!

— Сонечко світить? Заходить уже?—перепитує сліпий.

— Сві-і-тить! Та ще як! А ще не заходить. Зайде тоді, як ми будемо в Калиновці у дядька Миколи в хаті. А в хаті на столі буде бутилка, а коло бу-

тилки сала добрий шматок та цибулька, та таранька, та, не дай боже, ще бутилочок з шість пива. Верно, дядьку Миколо? А до цього всього та ще як прийде хтось... Знаєш хто? Га?

Сидір не відповідає й виразно червоніє. В замішанні він розтяга гармонію й починає грати польку. Але зараз-же кида її, якийсь мент сидить без руху, і несподівано починає грати щось тихе та сумне. На щелепах його не ходять вже гульки, лице одвернене до вікна й на ньому серйозна, строга задума. Гармонія десь і хрип свій загубила—згуки ніжні, тихі, ніби йдуть із клапанів навшпиньках з серйозними, журними личками.

Але компанія цієї музики не слухала.

Від станції до села дядька Миколи дві верстви. Іти треба понад лінією. На станції жіночка іде в другій бік, до себе додому. Вона хотіла забрати з собою й чоловіка, але Ваня з таким натиском пообіцяв з ним посердитись, так цупко ухопив його за руку й потягнув за собою, що жіночка тільки подивилась їм у слід, махнула рукою й тихенько пішла сама.

Ідуть з музикою всі четверо в один ряд: Ваня й п'яний чоловік посередині, а сліпий і дядько Микола з боків. Всі приятельськи обнялись і куди хитається один, туди хиляться й останні. Сидір в такі хвилини перестає грати й удержує всіх; і здається, що він веде їх, а не вони його.

Сонце в самім низу неба на хвилину продирається крізь хмари зачервоніле, радісне і зразу міняє всю картину: хмурий вербовий гайок під насипом освітлюється, очерет червоніє віниччям,

осока робиться дуже зеленою, свіжою. Хочеться лягти в ній і дихати запахом вохкості й болотяних корінів. І здається, в тих тінях гайка повинні сидіти закохані, щільно й журно пригорнувшись одне до одного. Далекі хатки села за гайком ясно сміються білими стінами, дрібненькими й рівними, як зубки дитини.

Але враз і никне все, хмари грубо й понуро налізають на сонце, одпихають його і важка понурість їх сірою пеленою тіни безшумно сковзить по степу й закриває всі фарби, наче величезна сіра завіса на величезній сцені. Стає душно, сіро й безнадійно.

Сліпий, чи почувши сонце темними очима своїми, чи подумавши, що воно повинно заходити в цей мент, тихо питає поводатаря:

— Сонечко заходить?

— Сонечко? — весело скрикує поводатар, озираючись навкруги по хмурій рівнині. — Заходить, брат!

— Червоне?

— І, брат, червоне, як мак! Аж дивитись не можна. Небо синє, синє. Весело!

Сліпий ніжно посміхається й щось шепоче про себе. Він держить голову високо, рівно, немов підставляючи її сонцеві. Спускаються з насипу до гайка. Попереду іде Ваня, а за ним Сидір, держачись за його плече. Ваня хитається, посковзується, але строго кричить:

— Сидір, держись! Не сковжайсь, а то впадеш. Понімай дело... Ти, брат... ти, брат, тьомний... Держись.

Сидір придержує його і зводить з насипу. В лице тепло й вохко пашисть духом болота, осоки, очерета.

— Ваню, гай?

— Гай, брат, гай... Держись хорошо. Стежкою ступай... А ті де? Ідуть? Дядьку Семене, їдете?

Дядько Семен з задумливо-величним виразом круглого лиця з'їжджає на задній часті тіла з насипу, держачись руками за землю, як на саночках.

Дядько Микола з стривоженою, розтерцяною посмішкою сидить уже внизу і обтрусює картуза. Поводатар бачить це й регоче, пересипаючи сміх добродушкими матюками на адресу дядьків.

— Ваню! А кринички часом немає!—несміло питає Сидір.

Ваня діловито оглядається: попереду велика калюжа з сизо-зеленим нальотом і слідами від свиней, які, видно, сласно лежали в болоті. Осока біля калюжи пом'ята, поламана і скрізь свинячий гній, ямки від копит.

— Криниця?—перепитує Ваня.—Єсть! Та ще яка! З журавлем. Така, яку ти саме любиш. Січас прийдемо. Дядьку Семене! А ну, ногами мені! Січас буде криничка. Сісти хочеш? Тільки, брат, до кринички підступитись не можна. Посидиш на травичці, а я тобі принесу води. Добре?

— Добре...—шепоче Сидір і тихо перебирає класпани гармонії.

Ваня садовить його біля калюжі й тут-же примушує дядьків, що підходять, обнявшись.

— Зараз Сидору з кринички води витягнемо...— говорить він, підморгуючи дядькам і роблячи знак мовчати.—Це у Сидора перше діло—з кринички води напиться. Він, як був видющим, так усе любив біля кринички овець пасти. Правда, Сидоре?

— Коло кринички холодочок...—немов виправдуючись, винувато й соромливо говорить сліпий.

Сліпий.

— Понятно!—згоджується Ваня.—От і тепер: там сонце, а тут холодок.

— Ваню!—кличе сліпий і робить рукою знак, щоб той підійшов ближче. Ваня знає, про що буде мова, але підходить і нахиляється до Сидора. Той намагає його вухо, підносить уста до нього й шепоче:

— Подивись, чи є жабки з червоненькими червцями. Та не бий, як тоді... Тільки подивись та скажи мені...

— Добре!—радісно кричить Ваня і, підвівшись, іде до калюжі. По дорозі він виймає з торби, що висить у нього на боці, білу з червоними на ній квітками чашку і скидає черевики, надіті на босу ногу. Потім влазить трошки в воду, розводить чашкою зелено-фіолетові плями на ній і набирає повну чашку. Набравши, заглядає: вода жовта з жирними кружальцями і в ній прудко плавають якісь маленькі довгасті червячки. Ваня нерішуче думає й вихлюпує воду в калюжу.

— Глибока криничка!—кричить він до берега.—Трудно доставати.

І ступивши ще крок уперед, знов розгортає фіолетові плями й засуває чашку глибоко в воду, так що аж рукав умочується. Знов дивиться, але вода така сама й такі самі червячки. Тоді Ваня весело кричить: «Є, набрав!» і з чваканням витягаючи угрузлі в болото ноги, п'яно хитаючись, виходить на беріг.

Дядько Семен поважно і пильно, але з просвітком здивовання, дивиться, як він підносить чашку сліпому і вклада йому в руку. Сидір посміхається соромливо й ніжно і бере чашку, як чарку з вином після причастя. Він чує на собі погляди і йому, може, хотілось-би, щоб на нього

не дивились, щоб остатись на одинці з цією чистою, прозорою водою з кринички. Але нічого не зробиш. Він обережно, поволі, боячись вихлюпнути хоч краплинку, підносить до вуст і прикладається ними до краю чашки.

— Криничкою пахне .. — трошки однявши губи, щасливо говорить він у бік Вані і знову прикладається. Потім перехиляє й починає пити. Тепла, смердюча, густа плинність зупиняє його.

— Щось дуже тепла вода?—нерішуче говорить він.

— Тепла?—гука Ваня. — Отто! Нагрілася, мабуть. Бо це копанка, а не криниця.

— Ага, ну-да!—посміхається Сидір і знову п'є.

Дядько Семен дивується все більше та більше. Нарешті не витримує і строго говорить:

— Брось!.. Не пий... Чуєш ти? Не пий; скверна вода, з калюжі. А ти нащо напуваєш тьомного чоловіка з такої гадости? Свина!

— Нє, вода хороша...—говорить він. І як на доказ, знову п'є повільно, невеличкими ковтками, як п'ють холодну воду, котра аж дух забиває і в зуби заходить.

Ваня пристається сердитим і кричить дядькові Семенові:

— Дядьку Семене! Не збивайте чоловіка. Чоловік хоче пити, насилу до криниці добрався, а ви збиваєте. Що-ж то ви думаєте, він сам не може розібрать, яка вода з калюжі, а яка з криниці? Ого! Та він вам лучче видюшого поміває. Правда, Сидоре? З криниці вода?

— З криниці...—без всякого вагання відповідає Сидір і задоволено витирає губи рукавом.

— Добра вода?

— Хороша...

— Ну, от бачите. Його обманеш! Ого!

Сидір дивиться кудись перед себе своїми пукатими, глухо забитими очима й винувато несміло питає:

— Ваню! А... а жабки є?

— Є! Гарнюсенкі! Так ніжками перебирають...

— Не бив?

— Ну, от! Чого-ж би я бив їх? Що-ж я не помімаю, що це тоже живі создания, чи що? Ну, треба рушати... Дядьку Миколо! Еге, спати не треба, рано ще. Дядьку Семене, беріть Миколу...

Дядько Микола, пустивши довгу, як павутиння, слину з губ, схиливши журно голову, куняє. Дядько Семен бере його під руку й підводить. Микола спокійно, сонно матюкається, стає на ноги і несподівано цілує Семена прямо в губи. Той серйозно одпльовується й тягне його за Сидором і Ваньєю.

Коли підходять до хати дядька Миколи, на дворі вже темно. Хата стоїть на самім вигоні і робить вражіння не хати, а покинутої повітки. На зустріч гостям вилазить звідкись паршивенька чорненька собачка і слабенько поскавулює, немов на щось жаліючись.

Сидір видимо хвилюється, а Ваня усе щось шепоче йому на вухо.

Дядько Микола, почувши себе хазяїном, виявляє жвавість, надзвичайну діловитість і строгість. Він кричить і тупа ногами на собачку, з грюкотом одчиняє двері, лає лампу, сірники, лави і покійну свою жінку, яка примушує його тепер самому все робить. Ваня теж кричить, розпоряджається, одсовує стіл на середину хати, гупає лавами, мисками. Дядько Семен поважно заспокоює

їх і, ходячи по хаті, старається ступати рівно, для чого держиться руками за стіни.

В хаті крім стола й лав нічого нема, навіть нема миски, щоб висипать в неї солоні огірки. Вані неодмінно хочеться, щоб усе було «по-порядошному», щоб конче була миска.

Сидора садовлять на лежанці і він сидить, звисивши ноги й напружено слухаючи всім тілом звуки круг себе та чогось ждучи.

Нарешті голос Вані зникає. Сидір, помітивши це, схвильовано перебирає клапани і раптом починає грати «Вербичку». Потім кидає й сам собі підспівуючи, грає «Сонце низенько». Цю пісню вивчив його один панич на станції.

Дядько Микола сідає поруч з ним, довго дивиться, як Сидір перебирає клапани й несподівано затуляє йому рота рукою.

— Прекратить ету пісню!—рішуче наказує він.— Грай польку!

Сидір одхиляє лице од Миколиної руки і, переставши зовсім грати, сидить непорушно.

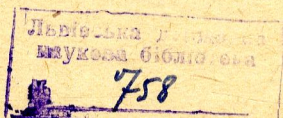
— Грай кажу!—шарпа за гармонію Микола.

— Я зараз, дядьку, не можу польки,—тихо відповідає сліпий.

— А що-ж ти можеш?

Сидір мовчить. Дядько Микола знову шарпа, але в цей мент в сінях чуються голоси Вані і якоїсь жінки. Дядько Микола кидає сліпого й трохи не звалюється з лежанки додолу назустріч гостям. Сидір-же глибоко, трудно зідхає, нервово водить руками по гармонії і посміхається винуватою, розслабленою й чекаючою посмішкою.

— Сидоре!—кричить з порогу Ваня.—Понімай дело!

Знаєш, хто прийшов? Грай марша, сто чортів його мамі!

— Добрий вечір вам у хаті!—дзвінко й тоненьким голоском говорить жінка. Вона невеличка, худенька, з довгими руками. На голові у неї біленька хустина, яка прикриває тільки півголови, так що видно ріденьке волоссячко, ретельно прилизане і проділене посередині широким білом проділом. Очі у неї невеличкі й так широко посажені, що хочеться взяти цю голову і здушити на висках, щоб зблизити очі. Губи тоненькі і з-за них визирають гострі й рідкі, як у мишей, зубки.

— Настунько! Первим ділом знаєш до кого?—командує Ваня, ставлячи дві пляшки горілки на стіл.—Понімай дело!

Настунька, явно кокетуючи, підбігає до сліпого й бере його руку.

— Драстуй, Сидоре!—говорить вона, сильно шарпаючи униз руку.—А що, дождався?

Сидір зразу від хвилювання не може говорити і тільки часто дихає розкритим ротом. Але руки Настуньки не випускає. Потім хрипко говорить:

— Діждався... Скучав.

Ваня кашляє й робить Настуньці якісь строгі знаки. Настунька розуміє його і вилазить на лежанку. Сівши поруч з сліпим, вона обнімає його за шию рукою і пригортається. Сидір намагає збоку себе місце і, стараючись не скинути Настунькиної руки з своєї шиї, одклада гармонію. Потім шукає другу руку сусідки, знаходить і починає ніжно, любовно гладити її обома своїми руками. Рука Настуньки шорстка й пальці тверді, як коріння. Але Сидір зворушено, з якоюсь навіть жалістю, ледве чутно, соромливо говорить:

— Пальчики ніжнісінькі!..

І потім додає ще тихіше:

— От-такі були у моєї сестрички, що переїхало томобілью...

Тим часом Ваня розкубрює горілку, ріже хліб, виймає з торби оселедці. Дядько Микола, обнявши Семена і схилившись з ним так низько з лави, немов вони шукають голку на землі, щось п'яно оповідає.

— Ну, готово! — кричить Ваня. — Господа гості, садіться за стіл! Настунька, веди Сидора! Понімай дело. Дядьки, а ну годі там варнякати. Горілка прохолоне.

Сидорові не хочеться вставати з лежанки, але Настунька стягла його звідти й веде до столу.

Спочатку п'ють поважно. П'ють із зеленої лямпадки, яка стояти на столі не може. До кожної чарки примовляють. Навіть дядько Семен довго жує вусами, вороже дивиться на лямпадку й говорить:

— Ну, ххай-же ббуде, як то говориться... щоб вороги...

— Дай, боже!

Сидір також випиває одну чарку, випиває з огидою і дуже скривившись. Але Настунька не кривиться, тільки витирає губи ребром пальця й легенько спльовує позад себе. Ваня підливає їй одну за одною, минаючи навіть дядьків. Хутко очі їй робляться ще меншими, волосся висмикується й вона вже не перестає сміятись дрібним і закотистим смішком.

Сидір весь час сидить, повернувшись лицем до Настуньки. Від горілки чи чого іншого смугляві щоки його горять темним густим рум'янцем. Він що-хвилини несміло й соромливо проводить рукою

по рукаві кохточки Настуньки, немов пробуючи матерію на ній. Пити він рішуче відмовляється, не дивлячись на погрози Вані «на смерть посердитись». А коли п'є Настунька, він посміхається довгою, болючою та непорушною посмішкою й сидить рівно, застигло, немов прислухаючись до чогось.

Горілки вже немає. Дядько Микола вмочає в хліб горільчану калюжу на столі і пхає той хліб у рот Семенові. Цей тісно стулює губи, водить головою то вправо то вліво і грозиться пальцем, але говорити боїться, щоб не раззявити рота.

Ваня весь масний, губи йому спухли й очі червоні та злі. Він весь час обнімає Настуньку, мне їй груди і два зуби його випинаються з-за губ якось жорстоко й понуро.

— Сидоре! — вмить вередливим і власницьким тоном кричить він. — Що-ж ти не хвалиш Настуньку? Красива вона? Говори січас!

Настунька сміється і б'є Ваню рукою по плечі. Але Ваня поважно зупиняє її й дивиться злими, з червоно-жовтими вогниками, очима на Сидора. Той мовчить і соромливо посміхається.

— Може, заграє що-небудь? — з коротким лукавством нарешті пропонує він.

— Верно, заграє! — згоджується дядько Микола, ловлячи рукою огірок.

— Не, постой! Заграє успіється. Ти одвічай, як тебе питають. Ти не задавайся тут. Кажи!

— Красива... — з усилям і, видно, страждаючи говорить Сидір. І зараз-же, немов вибачаючись перед Настунькою, гладить її рукою по рукаві.

— А білява чи чорнява вона? Стійте, дядьку Миколо, ви слухайте лучче Я, сто бісів його ма-

тері, брехні не люблю, я правду люблю! От що! — І він стука кулаком по столі, від чого лампадка підскакує й боком зробивши круга, як півень коло курки, підкочується до порожньої пляшки.

— Білява чи чорнява? Говори січас!

Сидір робиться серйозним.

— Чого-ж ти, Ваню, сірчаєш?

— Я не сірчаю, а ти говори. Чорнява?

— Чорнява.

— Так. Дядьку Семене, чуєш? Настю, мовчать!

А очі які?

Сидір зідхає, мовчить і відповідає:

— Карі.

— Настько! Сиди тихо!

Настька закриває руками лице, особливо свої синенькі водянисті оченятка і сміється-сміється.

— Ну, так ти, брат, ошибку поньос, чуєш? Дядьку Миколо, дядьку Семене! Чорнява чи білява Настунька?

— Білява...—серйозно й поважно говорить Семен.

— Як воша, стерва, білява!—з захватом кричить Микола й лізе цілуватись з Настькою.

— Чув?

Сидір мовчить і непокоїно водить пальцями по столі.

— Ліг-би ти спати, Ваня...—раптом сумно промовляє він.

— Оце так!—регоче Микола.—Оце сказав у саму точку!

Ваня знов стука кулаком по столі.

— Не, ти не крути! Чув, тебе питають?

— Чув, та неправда,—спокійно й упевнено відповідає Сидір.

— Так я, виходить, брешу? І дядько Семен бре-

ше? Настька, кажи: ти чорнява чи білява? Перестань сміятися, кажи: білява чи чорнява?

Настька ніяк не може перестати сміятися, аж гикавка на неї нападає. Вона пада головою на стіл і заливається, підскакуючи від гикання.

Сидір кладе їй руку на спину й сидить з ніжно-сумним жаліючим усміхом на лиці. Але Ваня хапає її за голову, одверта назад і зо всієї сили для чогось дує в лице. Настька ще дужче заковчується. Тоді Ваня ловить її пальцями за ніс і зо всієї сили здушує його. Настунька вмиє стихає й вириває свій ніс. В очах у неї зразу з'являються сльози і п'яні, тонкі, заслинені губи кривляться болем і плачем.

— Біля-ава...—схлипнувши, з гикавкою викрикує вона і знов несподівано сміється.

Сидір, зачувши сльози в голосі її, стурбовано ловить її руку і гладить, але Ваня кричить йому в саме лице:

— Ну, що? Чорнява?

Сидір не відповідає, але по лиці його помітно, що він нікому, навіть самій Настуньці не вірить.

— Нічого, Сидоре! — кричить дядько Микола. — Чи чорнява, чи білява, аби любила! Правда, Семене? Моя була чорнява, а не любила мене бідного. Хай їй царство небесне і вічний покой, а що не любила, то не любила...

Дядько Микола вже зовсім червоний і на диво розм'яклий. Круглі, зелененькі очі його самі плачуть, хоч хазяїн їх кричить і сміється.

— А любить тебе Настунька, Сидоре? — питає знов Ваня.

— Не треба, Ваня, серчать... — замість відповіді з тихим сумом говорить Сидір.

— Та хто серчає? — стискує плечима Ваня. — Серчать ніхто не думає. Ти думаєш, як на твої гроші випили, так і сірчать січас? Ми не серчаєм. Я сам, брат, три года на гармонії у первих рестуранах грав і заробляв не таку копейку. Коли-б пальця не зламав, так я-б собі вже три наділа купив.

— А чого-ж на мене серчаєш?

— А того, що не люблю брехні. Поняв? Не люблю і край! Як тобі говориться, що білява, так, значить, білява. А брехні не нада. А Настька твоя — шлюха всесвітня! Чув? Вона з усім селом тягається. Я, брат, правду люблю!

— Неправда... — хрипко говорить Сидір, але видно, як він робиться блідим.

Цього Ваня вже не може стерпіти

— Неправда?! — з погрозою повторює він і, не говорячи більше ні слова, починає тут-же цілувати й м'яти Настуньку. Потім зриває з неї кохточку, розриває сорочку, хапа руку Сидора і всдить нею по голому тілі Настуньки, яка зо сміхом одбивається й кричить, що їй лоскотно.

Сидір мовчки з писком якимсь в середині грудей схоплюється на ноги, шарпається вбік і витягнувши руки, біжить просто на стіл, за яким куняє дядько Семен. Спіткнувшись і зваливши Семена, він кидається в другий бік і налізає на стіну.

— Гу-гу-гу! — страшенно регочеться Ваня, аж присідає. — От опікся! А що, брат? Га? Та куди, куди, дядька Семена задушив! Та не туди, сліпець, стіну проломиш!

Сидір раптом зупиняється і лягає просто додолу, повернувшись лицем до землі й витягнувшись, як мертвий.

Звалений з лави дядько Семен непорозуміло сидить долі й озирається. Потім спльовує і спокійно лягає тут-же.

Сліпий довго лежить як задубілий, закривши руками лице, немов боячись, що прозріє і крізь дірочку щось побачить.

Ваня регоче. Потім до його реготу прилучається стомлене хіхикання дядька Миколи й сонний смішок Настуньки. Вона вередливо чогось просить і чути, як плюється.

— Пить?—весело кричить Ваня.—Взавтра пити-меш. Тепер лягай спати. Іди, я тебе покладу.

Він бере в оберемок розпатлане, розчавлене тіло дівчини й несе його до Сидора.

— Посунься, Сидоре, Настя з тобою хоче спати лягти. Вона зморилась та спатки схотіла.

Сидір не рушиться. Але Ваня кладе Настуньку поруч з ним і одходить. Настя знов обнімає сліпого і, сміючись, починає шарпати його.

— Сидоре, посунься!—кричить вона так, ніби він, справді, спить.

Сидір неначе не чує. Настя починає його лоскотати, сміючись і навалюючись на нього всім тілом.

Ваня весело обнімає за шию дядька Миколу й вони, похитуючись та завівши пісні, виходять на двір. Чорненька собачка злякано гавкає, але Микола грізно тупотить на неї ногами й вона перелякано тікає кудись у півтьму ночі.

Ваня сідає на призьбу й тягне до себе Миколу. Вони довго сидять там, хитаючись з боку на бік і співаючи завиваючими, хрипкими голосами. Ніч темна, душна й повітря густе та вохке.

Нарешті, дядько Микола починає приставати. Голос його обривається і якийсь мент його зовсім

не чути, потім умить вибухає, як вирвавшись відкись, і знову зникає.

Тоді Ваня потихеньку кладе дядька на призьбу, а сам мовчки навшпиньках іде в хату.

І раптом на порозі зупиняється, як остовпілий. Під стіною рівно сидить Сидір, а на колінах у нього спить Настунька. Сидір ніжно гладить її волосся й щастливо посміхається. Зачувши чийсь кроки в дверях, він підводить голову й шепотом питає:

— Ваню! Це ти!

Ваня не відповідає й понуро дивиться на сліпого.

— Ваню! Ти?

— А що тобі?

— Ваню! Ти не серчай на мене. Подай братику, Настуні води.... Вона прокинеться та, мабуть, пить захоче.

Ваня, матюкнувшись, круто повертається і виходить з хати. Він довго стоїть на одн'м місці і нарешті лягає на призьбі з дядьком Миколою.

В хаті тихо. Чорненька собачка злодійкувато з підібраним під себе хвостом прокрадається під стіл і починає хрюмкати голівки оселедців.

Сидір сидить тихо, недвижно, дивлячись у вічну пітьму всім щасливим лицем своїм і щось бачить там своє, невидне видющим. Рука його обережно, м'яко гладить густе, чорне волосся красуні-дівчини, котра вірно й до смерти любить його.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РУХ“

БІБЛІОТЕЧКА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ СЕЛЯНСЬКИХ І РОБІТНИЧИХ КНИГОЗБІРЕНЬ

за ред. Т. Черкаського.

Глібов Л. Байки	45 к.
Ковалів Ст. Ройтів шиб.—Суєта про на- сущний. - Куфа с араком	30 „
Кобилянська О. За готар—Юда.—Битва .	25 „
Марнович Дм. У найми.—На Вовчому ху- торі.—„Шматок“.—Іван з Буджака.— Два платочки	20 „
Левицький Мод. Землиця рідна.— „Заєць“.—Тяжка дорога.—Забув.— Злочинниця.—Порожнім ходом.—Щастя Пейсаха Лейдермана.—Деда	35 „
Кониський О. Спокуслива нива	30 „
Бордуляк Т. Перший раз.—Для хорого Федя.—Діти.—Самітня нивка.—„Ось куди ми підемо, небого!“.—Бузьки.— Дяк Гриць.—Жебрачка	35 „
Черкасенко С. Вони перемогли.—Поба- чення.—Юдита.—Сашків кінець	35 „
Маковей О. Клопоти Савчихи	30 „
Кобринська Н. Виборець	20 „

КООПЕРАТИВНЕ
ВИДАВНИЦТВО „РУХ“

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ

Б. ГРІНЧЕНКА.

Редакція М. ГРІНЧЕНКОВОЇ.

Том I. Оповідання. Кн. 1.

Б. Грінченко—вступне слово акад Єфремова.

Чудова дівчина. Екзамен. Без хліба. Сама, зовсім сама. Сестриця Галя. Дядько Тимоха. Ксеня. Хата. Непокірний. Нелюб. Зустріч. Каторжна. Серед чужих людей. Байда. Олеся. Грицько. Украла. Кавуни. Павло хлібороб.

Ціна 1 крб.

Том II. Оповідання. Кн. 2.

Панько. Батько та дочка. Підпал. Хата в балці. Дзвоник. Покупка. Палії. Як я вмер. Болотяна квітка. Сам собі пан. Пан Коцький. Брат на брата. Дрібнички: У церкві, Верби, Квітка, Вітер, Ліс, Степ горів. На замку св. янгола. Історія одного протесту. З заздрощів.

Ціна 1 крб. 10 к.

Томи III-VI. Повісті.

Сонячний промінь.—На розпутті.—Серед темної ночі.—Під тихими вербами.

Томи VII-VIII. Вірші. (Редакція С. Єфремова).

Томи IX-X. Драми й комедії.

Нахмарило.—Степовий гість.—Ясні зорі.—Серед бурі.—На громадській роботі.—На новий шлях. Миротворці.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РУХ“

ТВОРИ БОРИСА ГРІНЧЕНКА в невеличких книжечках під назвою „ГРІНЧЕНКІВСЬКА БІБЛІОТЕКА“.

	Ціна
1. Екзамен	10 коп.
2. Непокірний	15 „
3. Без хліба	15 „
4. Палії	10 „
5. Сам собі пан	15 „
6. Нелюб	10 „
7. Серед чужих людей	10 „
8. Каторжна	10 „
9. Підпал	10 „
10. Брат на брата	20 „
11. Сестриця Галя	10 „
12. Ксеня	10 „
13. Хата	15 „
14. Грицько. Украла	10 „
15. Батько та дочка	15 „
16. Хатка в балці	20 „

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РУХ“

Твори В. ВИННИЧЕНКА

в окремих випусках:

Голога. Ілюстрації Лапина	Ціна 65 коп.
Краса і сила	„ 25 „
Контрасти	„ 20 „
Біля машини	„ 15 „
Темна сила	„ 10 „
Хто ворог	„ 10 „
Голод	„ 10 „
Честь	„ 10 „
Момент	„ 10 „
Глум	„ 10 „
Записна книжка	„ 10 „
Купля	„ 20 „
Кумедія з Костем	„ 10 „
Зіна	„ 10 „
Сліпий	„ 15 „
Кузь та Грицунь	—
Таємна пригода	—
Тайна	—
Промінь сонця	—
Хведько Халамидник	—
Маленька рисочка	—
Чекання	—

0,75 коп
(1986)

РА

758

у

~~9363~~

В. ВИННИЧЕНКО

~~53776~~

СЛІПИЙ

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО

— РУХ —

ПРАВЛІННЯ І КНИГАРНЯ
ВИДАВНИЦТВА

== „РУХ“ ==

Харків, вулиця 1 Травня, Ч. 10

Ж. ПИТАРЕНКО